

DOI 10.52363/2414-5866-2025-1-7

УДК 351:862.44

*Татарнікова Т.О., Національна академія Служби Безпеки України
ORCID: 0000-0002-5470-8288*

Tatarnikova T., National Academy of the Security Service of Ukraine

НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНА ІДЕОЛОГІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ

NATIONAL-STATE IDEOLOGY AS A PREREQUISITE FOR INTERNAL SECURITY

У статті проведено дослідження національно-державної ідеології як основи забезпечення внутрішньої безпеки. Зокрема, виокремлено рівні національно-державної ідеології як основи забезпечення внутрішньої безпеки. Проаналізовано принципи національно-державної ідеології як основи забезпечення національної безпеки. Розглянуто національно-державну ідеологію у контексті національного масштабу. Підкреслено, що регулятивним принципом формування ідеології є критицизм. Критицизм є демократизмом, що проводиться на основі політики. Він характеризується здоровим релятивізмом, служить свого роду експертизою на спроможність, пов'язується з усуненням фрагментів воєнно-політичної діяльності. Відсутність критики породжує бездоказовість, руйнує можливість знаходити та відстоювати курс із позицій раціональних достатніх підстав. Зазначено, що важливим принципом регулювання політики є реалізм. У цьому контексті необхідно формування широкої концепції відповідального реалізму, що має як зовнішні, так і внутрішні виміри.

Ключові слова: *внутрішня безпека, національно-державна ідеологія, механізм громадського контролю, гуманітарний контроль діяльності.*

The article studies the national-state ideology as the basis for ensuring of internal security. In particular, the levels of national-state ideology as the basis for ensuring of internal security are allocated. The principles of national-state ideology as the basis for ensuring of national security are analyzed. The national-state ideology is considered in the context of national scale. It is emphasized that criticism is the regulatory principle of the formation of ideology. Criticism is a democracy based on politics. It is characterized by a healthy relativism, serves as a kind of examination of capability and is associated with the elimination of fragments of military-political activity. The absence of criticism generates unsubstantiated and destroys the ability to find and defend the course from the standpoint of rational sufficient grounds. It is noted that realism is an important principle of policy regulation. In this context, it is necessary to form a broad concept of responsible realism, which has both external and internal

dimensions.

Keywords: *internal security, national-state ideology, mechanism of public control, humanitarian control of activities.*

Постановка проблеми. Національно-державна ідеологія задає вектор розвитку національної свідомості, втіленої в так звану, національну ідею, де в концентрованому вигляді проявляються задані цілі: єднання, наближення до традицій, збереження територіальної, політичної, духовної тощо цілісності. Сьогодні існує необхідність у створенні такого змістовного ідеологічного пласту, в якому існували б фундаментальні цінності, які цілеорієнтують, регулюють, мотивують життєву практику. Вищенаведене обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Положення щодо дослідження внутрішньої безпеки втілюються у прийнятті нетрадиційних державних ліній, що виходять з необхідності нової кооперації з підтримки єдності, взаємозв'язку, взаємодії, нової комунікації, що реалізує ідеали ненасильницького світу. Цим питанням присвятили свої наукові праці такі вчені й практики, як С. Домбровська, О. Копан, С. Пономарьов, А. Рубан, Г. Ситник та ін. Однак питання формування національно-державної ідеології у цьому контексті все ще залишаються недостатньо розробленими.

Постановка завдання. Враховуючи описану вище актуальність теми дослідження, метою статті є дослідження національно-державної ідеології як основи забезпечення внутрішньої безпеки.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються наступні завдання:

- виокремити рівні національно-державної ідеології як основи забезпечення внутрішньої безпеки;
- проаналізувати принципи національно-державної ідеології як основи забезпечення національної безпеки;
- розглянути національно-державну ідеологію у контексті національного масштабу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Можна виділити два рівні такого роду ідеології: *всесвітня* та *національно-державна*. Перша, зокрема, обумовлена потребами соціуму загалом. Її формування обумовлено низкою причин. Розчленування світового господарства, технології, торговельно-кредитних відносин на політико-ідеологічних засадах безперспективне. Сутнісне згуртування людства будується навколо цінностей життя, підтримки життєзабезпечення. Практичне підтвердження цього – зростання значення глобальної проблематики. Саме масштаб останньої є перевіркою політичних програм, курсів. Розвиток людства перестає бути стихійним. Роль чинника *ratio*, починаючи з сучасності в соціальному будівництві, очевидна. Перспективи полягають у розвитку відповідної політики з розумністю, раціональністю. Політика та розумність нероздільні. Гарантом їхнього зв'язку є

такі складові: загроза всезнищення; загальнолюдський інтерес до раціональних форм організації та забезпечення життєдіяльності [2; 5].

Регулятивним принципом формування ідеології є критицизм. Критицизм є демократизмом, що проводиться на основі політики. Він характеризується здоровим релятивізмом, служить свого роду експертизою на спроможність, пов'язується з усуненням фрагментів воєнно-політичної діяльності. Відсутність критики породжує бездоказовість, руйнує можливість знаходити та відстоювати курс із позицій раціональних достатніх підстав. Критицизм відповідає новому мисленню, гарантує найкращу обґрунтованість, виключає безпринципність.

Впровадження вселюдських інтересів у державну діяльність усуває можливий розрив політики та моралі. В рамках планетарної свідомості затверджуються лише суспільно доцільні, гуманітарно виправдані можливості. Прийнята практика вироблення та прийняття політичних рішень будувалася за принципом вседозволеності [1; 3].

Проблема гуманітарного контролю діяльності – породження посткласичної доби. В даний час, коли політика не відокремлена від своїх застосувань, коли вона є інструментом вирішення загальнолюдських проблем, коли оцінка діяльності політичного лідера неможлива без урахування наслідків, у політиці набагато більше, ніж в іншій сфері, необхідне досягнення пропорційності між пропагандою та реаліями. В даний час політика не може бути гуманітарно нейтральною до своїх проявів, результатів. Звідси – необхідність подолання конфронтації політики та моралі, свідома гуманізація політики, визнання пріоритетних для неї загальнолюдських цінностей, ідеалів.

Важливим принципом регулювання політики є реалізм. У цьому контексті необхідно формування широкої концепції відповідального реалізму, що має як зовнішні, так і внутрішні виміри.

У першому випадку – це започаткування нового міжнародного порядку, що підтримується переважанням політики над логікою сили, виключенням насильства із засобів вирішення історичного та соціально-політичного змагання народів, визнанням рівної відповідальності всіх держав щодо забезпечення ненасильницького світу на основі рівної безпеки, взаємних гарантій, демонстрації взаємотерпимості, взаємоповажності у відносинах один з одним, готовності до розумних компромісів.

У другому випадку мається на увазі перегляд або суттєва трансформація неадекватних формул, які перешкождали або послаблювали можливість продуктивного діалогу між країнами міжнародного масштабу [3; 4].

Концепція універсального взаємозалежного світу доповнюється концепцією балансу інтересів. Запроваджується платформа рівної безпеки, яка передбачає усунення одноваріативності підходів, підвищення ефективності зворотних зв'язків, розблокування регіональних конфліктів, перегляд режимних обмежень, встановлення гласності у військово-державній галузі, демі-

літаризацію у будь-яких її формах, активні особисті контакти лідерів країн.

Розширення політичного співробітництва передбачає збереження автономності вищих інтересів за умови двосторонньої нездатності до нападу.

Нові ціннісні підстави мислення визначають перехід від біполярної системи світу до багатополлярної. Режим добросусідства та довіри обумовлює деідеологізацію міжнародних відносин, виключення з дипломатії самодостатнього параметру ідейних розбіжностей. Ідейний плюралізм, що становить базис мисленнєвої культури, сприяє формуванню терпимості, зниженню антагонізму. Політичний плюралізм ґрунтується на механізмі розробки та втілення оптимальних рішень, що відображають історично сформовану диференційованість світової спільноти, наявність різних цілей, інтересів [1; 5].

Відповідна ідеологія базується на вищевикладених принципах, – як у формуванні нової політичної філософії, так і у вирішенні поточних політичних проблем. Ідеологія служить ціннісною орієнтацією творчого процесу у політиці; вона є керівною схемою вироблення конкретної позиції. Ідеологія виступає високою практично-духовною культурою, що функціонує як узагальнення історії пізнання світу та розкриває загальні закономірності, тенденції переходу від поточних станів та фаз розвитку до наступних. Тлумачення процесів, що відбуваються, можливе через призму високих життєствердних ідеалів гуманізму і людяності [2; 4].

Національно-державна ідеологія відповідає національному масштабу. Без ідеології, що мобілізує, немає нації. Важливим є формування фундаментального етосу існування, вибудовування механізму громадського контролю. Останнє можливе через спрямовану реідеологізацію: створення національно-державної свідомості, де пропагуються високі ідеали Вітчизни, народного життя, відновлюється історичний статус України.

Патріотизм має бути укорінений у ґрунті, пов'язаним з етносоціальним становленням, процвітанням. Ідеологія, як сукупність установок, що цілеорієнтують, вирішує завдання консолідації нації на підставі реалістичних моделей добротного життя, досягненні горизонтально етнічного і вертикально державного балансу.

Коректне обговорення питання національної ідеології у межах цивілізаційного підходу, де Україна постає автономним етнокультурним утворенням, обумовленим географічними, кліматичними, історичними, психологічними чинниками [2–4].

Висновки. Таким чином, національно-державна ідеологія має бути ідеологією консолідаційною. Неприпустимі: репресивність щодо народу; абсолютизація стрибка як можливої соціальної трансформації; виділення якогось передового авангарду; зрив громадянського взаєморозуміння; непродуктивність; абсолютизація ідеї у суспільній практиці; громадянський розкол; зневага до особистості; гіпертрофія ідеалів, що виявляються завужу-

ванням реальності. В ідеології важливим є відстоювання цінностей солідарності, спадкоємності, гуманізму, державності. Нинішня національно-державна ідеологія, що уникає етнодиктаторських поривів, відстоює принципи демократії, віротерпимості, солідарності.

Список використаних джерел:

1. Домбровська С. М. Механізм забезпечення державної соціальної безпеки в Україні. Наукові праці: *Науково-методичний журнал. Державне управління*. 2015. Вип. 242. Т. 254. С. 28–32.
2. Копан О. В. Безпека як силовий фактор державного управління. *Право України*. 2001. № 7. С. 26–27.
3. Пономарьов С. П. Внутрішня та зовнішня безпека держави: шляхи забезпечення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2018. № 2(82). С. 169–176.
4. Рубан А. В. Формування дієвих механізмів вирішення проблем державного регулювання у сфері національної безпеки. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. Вип. 11. С. 141–143.
5. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України: монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2004. 408 с.

References:

1. Dombrovska S.M. Mekhanizm zabezpechennya derzhavnoyi sotsialnoyi bezpeky v Ukrayini. [The mechanism of state social security in Ukraine]. *Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyy zhurnal. Derzhavne upravlinnya*. 2015. Vol. 242. No. 254. P. 28–32.
2. Kopan O. V. Bezpeka yak sylovyi faktor derzhavnoho upravlinnia [Security as a force factor of public administration]. *Pravo Ukrainy*. 2001. Vol. 7. P. 26–27.
3. Ponomarov S. P. Vnutrishnia ta zovnishnia bezpeka derzhavy: shliakhy zabezpechennia [Internal and external security of the state: the ways to ensure]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka*. 2018. Vol. 2(82). P. 169–176.
4. Ruban A. V. Formuvannia diievykh mekhanizmv vyrishennia problem derzhavnoho rehuliuвання u sferi natsionalnoi bezpeky [Formation of effective mechanisms for solving problems of state regulation in the field of national security]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*. 2019. Vol. 11. P. 141–143.
5. Sytnyk H. P. Derzhavne upravlinnia natsionalnoiu bezpekoiu Ukrainy: monohrafiia [State administration of national security of Ukraine: monograph.]. Kyiv : Vyd-vo NADU, 2004. 408 p.